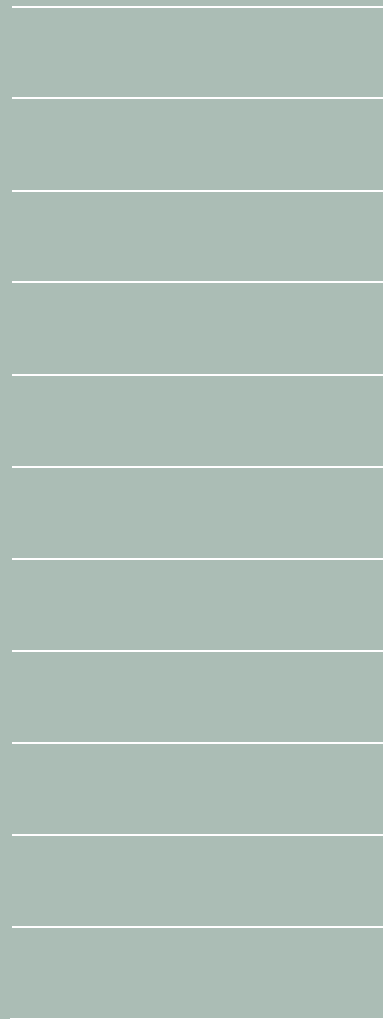

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

PASKOLŲ TURINČIŲ NAMŲ ŪKIŲ FINANSINĖS BŪKLĖS APŽVALGA

2017

ISSN 2335-8114 (ONLINE)

PASKOLŲ TURINČIŲ NAMŲ ŪKIŲ
FINANSINĖS BŪKLĖS
APŽVALGA
2017

Apžvalgą parengė Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnyba.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

© Lietuvos bankas, 2017

METODIKOS PASTABOS

Paskolų turinčių namų ūkių finansinės būklės stebėseną ir nuolatinę duomenų apie namų ūkius analizę yra svarbi vertinant kredito įstaigų veiklos riziką, tiriant finansų sistemos būklę ir stabilumą. Siekdamas užpildyti namų ūkių tyrimų spragą, Lietuvos bankas 2013 m. pradžioje sukūrė Namų ūkių finansinės stebėsenos informacinę sistemą. Šioje apžvalgoje naudoti nuasmeninti šios sistemos duomenys.

Namų ūkių finansinės stebėsenos informacinė sistema (NŪFSIS) – tai informacinė sistema, sujungianti Lietuvos banko Paskolų rizikos duomenų bazės (PRDB), Gyventojų registro tarnybos duomenų bazės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos duomenų bazės (toliau – „Sodra“) informaciją.

Namų ūkių finansinės būklės apžvalga apima tik paskolų turinčius fizinius asmenis, Lietuvos Respublikos rezidentus, apie kuriems suteiktas paskolas informacija pateikta į PRDB. Duomenis į PRDB apie paskolos gavėjus ir jiems suteiktas paskolas teikia Lietuvos Respublikoje įregistruoti bankai (kartu jie teikia ir savo kontroliuojamųjų įmonių – lizingo bendrovių – duomenis), užsienio bankų filialai, Lietuvos centrinė kredito unija, kredito unijos, vartojimo kredito davėjai, tarpusavio skolinimo platformos. Paskolų turintis namų ūkis (toliau – namų ūkis) apibrėžiamas kaip paskolų turintis fizinis asmuo, jo sutuoktinis (jei asmuo susituokęs) ir abiejų sutuoktinių bendrai bei su kitais asmenimis turimi vaikai iki 18 metų. 2016 m. pabaigoje tokių namų ūkių NŪFSIS duomenų bazėje buvo 615 734.

Šioje apžvalgoje namų ūkių draudžiamųjų pajamų suma nėra tapati jo faktinėms pajamoms ir apima valstybinio socialinio draudimo įmokų bazę bei namų ūkiui per ataskaitinį laikotarpį priskirtas vienkartinę ir nuolatinę išmokų sumas. Tai yra draudžiamosios pajamos, apibrėžiamos kaip visos fizinio asmens pajamos, iš kurių Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatyta tvarka skaičiuojamos ir privalo būti sumokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos, taip pat apskaičiuotos ligos, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės), profesinės reabilitacijos, ligos dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų valstybinio socialinio draudimo pašalpos bei nedarbo valstybinio socialinio draudimo išmokos. Minėtos pajamos šioje apžvalgoje toliau vadinamos draudžiamosiomis pajamomis. Į apžvalgą nepatenka informacija apie pajamas asmenų, dirbančių su verslo liudijimais, gaunančių dividendus ar pajamas iš užsienio, ir kitas pajamas, kurios nefiksuoja „Sodros“ duomenų bazėje. Informacija pateikiama apie pajamas neatskaitytas mokesčių.

Šioje apžvalgoje visuomet kalbama apie unikalias paskolas. Skirtingi namų ūkiai gali turėti tą pačią unikalią paskolą. Toliau atveju paskola priskiriama kiekvienam šią paskolą turinčiam namų ūkiui, tačiau paskolos suma ir likutis dalijama proporcingai pagal gaunamas draudžiamąsias pajamas. Jei nėra vienas iš tokių namų ūkių negauna draudžiamųjų pajamų, paskolos suma dalijama iš ją gavusių namų ūkių skaičiaus.

Paskolos įsipareigojimų vykdymas laikomas vėluojančiu, jeigu įmokos nemokamos ilgiau nei 60 dienų.

Apžvalgoje naudojami 2011–2016 m. PRDB duomenys yra nepalyginami su ankstesnių laikotarpių duomenimis, nes 2011 m. lapkričio mėn. įsigaliojo PRDB tvarkymo taisyklių pakeitimai (sumos riba, nuo kurios reikia pranešti apie paskolą, sumažėjo nuo 14,5 tūkst. iki 300 Eur). Lentelėse ir paveiksluose minėto laikotarpio duomenys pateikti kitos spalvos fone. 2015 m. eurui tapus Lietuvos nacionaline valiuta, į duomenų bazę papildomai buvo įtrauktos paskolos, ne mažesnės negu 200 Eur. Dėl šios priežasties iki 2015 m. skelbtose apžvalgose skelbti rodikliai nėra išsamiai palyginami. Be to, 2016 m. duomenis į PRDB pradėjo teikti vartojimo kredito davėjai ne kredito įstaigos (įskaitant tarpusavio skolinimo platformas), todėl vartojimo paskolų duomenys yra nepalyginami su ankstesnių laikotarpių duomenimis.

Dėl metodikos skirtumų šios apžvalgos rodikliai ne visiškai sutampa su pinigų finansų įstaigų balanso, palūkanų normų ir kredito įstaigų finansinės atskaitomybės duomenimis.

Šios apžvalgos priedą su duomenų lentelėmis *Excel* formatu galite rasti Lietuvos banko interneto [svetainėje](#).

APŽVALGOS REZULTATAI

2016 m. pabaigoje Lietuvos namų ūkiai turėjo 1,2 mln. dar negrąžintų paskolų, kurių likusi grąžinti vertė sudarė 8,2 mlrd. Eur. Didžiausia paskolų dalis (46,0 %) pagal skaičių teko vartojimo paskoloms. Hipotekos paskolos, apimančios ne tik paskolas būstui įsigyti, bet ir kitos paskirties paskolas, kurioms gauti kaip užstatas buvo įkeistas nekilnojamas turtas, sudarė 17,1 proc. visų namų ūkių turėtų paskolų skaičiaus, finansinė nuoma (lizingas) – 2,8, kiti įsipareigojimai (pvz., sąskaitos kreditas, išsimokėtinai parduotas turtas) – 34,1 proc. Kaip ir anksčiau, pagal paskolų vertę didžiausią visų paskolų dalį (85,6 %) sudarė hipotekos paskolos (7,0 mlrd. Eur – 0,7 mlrd. Eur daugiau nei prieš metus).

Gyventojai aktyviai skolinosi vartojimo reikmėms – daugiau nei 70 proc. visų suteiktų naujų paskolų skaičiaus 2016 m. sudarė vartojimo paskolos. 2016 m. namų ūkiams buvo suteikta beveik 400 tūkst. naujų paskolų – 68 proc. daugiau nei 2015 m. (prie spartesnio suteiktų paskolų skaičiaus augimo prisidėjo tai, kad 2016 m. duomenis į PRDB pradėjo teikti vartojimo paskolų davėjai ne kredito įstaigos ir tarpusavio skolinimo platformos operatoriai). Suteiktų naujų paskolų vertė sudarė 1,7 mlrd. Eur ir per metus išaugo 18 proc., o sparčiausiai didėjo (38 %) finansinės nuomos (lizingo) paskolos. Nors finansinės nuomos (lizingo) paskolos sudaro tik 2,9 proc. visų suteiktų naujų paskolų, tačiau šios rūšies naujų paskolų skaičius 2016 m. išaugo 81,0 proc.

Vidutinė 2016 m. suteiktų hipotekos paskolų pradinė suma, nurodyta sutartyje, sudarė 48,5 tūkst. Eur – tai yra 4,97 tūkst. Eur daugiau nei prieš metus. Vidutinė finansinės nuomos (lizingo) sutarties suma buvo lygi 9,8 tūkst. Eur (1,7 tūkst. Eur daugiau nei prieš metus), o vartojimo paskolų – 1,5 tūkst. Eur ir per metus sumažėjo 211 Eur. 2016 m. vidutinis suteiktų naujų hipotekos paskolų svertinis grąžinimo laikotarpis nesikeitė ir buvo lygus 23 m. 11 mėn. Finansinės nuomos (lizingo) atveju šis rodiklis sudarė 4 m. ir 9 mėn., o vartojimo paskolų – 3 m. ir 8 mėn.

Daugiau nei 6 proc. namų ūkių, turinčių hipotekos paskolą, bankams įkeisto turto vertė buvo mažesnė nei likusi mokėti paskolos vertė. Tokių namų ūkių Lietuvoje buvo 11,3 tūkst., arba 6,4 proc. visų turinčiųjų hipotekos paskolas. Jų įkeisto turto vertė sudarė 289,3 mln. Eur, tačiau bankams šie namų ūkiai tebebuvo skolingi 470,7 mln. Eur. Imant bendrai, namų ūkiai, turintys būsto paskolas, bankams buvo įkeitę daugiau nei du kartus didesnės vertės turtą: bendra hipotekos paskolų užtikrinimo priemonių vertė (įskaitant ir kitą nei nekilnojamas turtą) sudarė 14,9 mlrd. Eur. 2016 m. vidutinis suteiktų naujų hipotekos paskolų ir įkeisto turto vertės santykis buvo didžiausias nuo 2011 m. ir sudarė 75,9 proc. Prieš metus šis santykis buvo šiek tiek mažesnis – 74,8 proc.

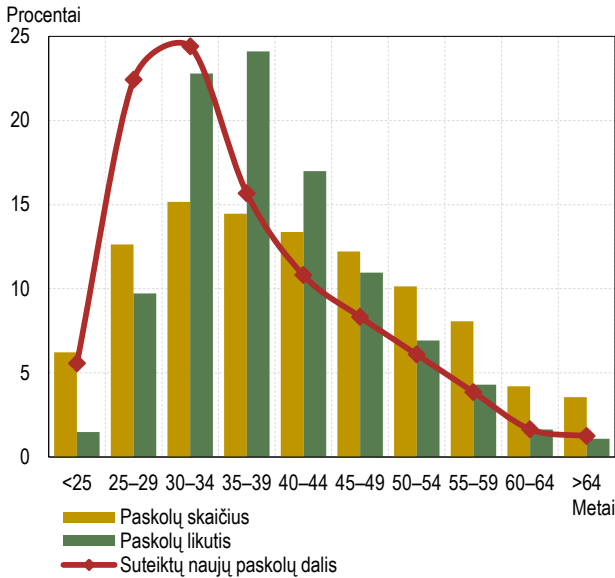
Daugiausia paskolų 2016 m. pabaigoje turėjo namų ūkiai, kurių suaugusių narių amžiaus vidurkis buvo 30–39 m. Šios amžiaus grupės namų ūkiams teko 29,6 proc. visų namų ūkių turimų paskolų skaičiaus, o jų vertė sudarė 46,9 proc. visų namų ūkių paskolų vertės. Šie namų ūkiai daugiausia turėjo vartojimo paskolų – pastarosios sudarė 39,9 proc. visų jų turimų paskolų ir 25,9 proc. visų vartojimo paskolų (pagal paskolų skaičių). Vertinant suteiktų naujų paskolų vidutinio dydžio pasiskirstymą pagal paskolos gavėjo amžių, per 2016 m. reikšmingų pokyčių neįvyko: didžiausias paskolas ir toliau ėmė 30–34 m. amžiaus gyventojai. Vertinant tik pagal naujas 2016 m. suteiktas paskolas, didžiausia jų vertės dalis (47 %) teko namų ūkiams, kurių suaugusių asmenų amžiaus vidurkis buvo 25–34 m.

Paskolų grąžinimui skiriamų pajamų dalis mažėjo jau ketvirtus metus iš eilės ir 2016 m. vidutiniškai sudarė 25,7 proc. Palyginti su praėjusių metų apžvalgos duomenimis, namų ūkiai paskoloms grąžinti skyrė 2,8 proc. punkto mažesnę dalį savo pajamų. Daugiausia pajamų buvo skirta hipotekos paskoloms grąžinti (28,4 %), o mažiausiai – finansinės nuomos (lizingo) įmokoms (8,4 %). Bendrai namų ūkių išlaidos paskoloms grąžinti 2016 m. sudarė 1,67 mlrd. Eur. – 14,3 proc. daugiau nei 2015 m. Vidutiniškai vienas paskolų turintis namų ūkis įsipareigojimams vykdyti per mėnesį turėjo skirti 215 Eur (10 Eur mažiau nei 2015 m.).

Paskolos, už kurias buvo vėluojama mokėti įmokas, 2016 m. sudarė 3,2 proc. visų paskolų vertės. Pagal suteiktų paskolų vertę 2016 m., kaip ir ankstesniais metais, mažiausiai vėluota mokėti įmokas pagal finansinės nuomos (lizingo) sutartis. Šio tipo pradelstų mokėti paskolų vertė sudarė 0,4 proc. visos tokių paskolų vertės. Vartojimo paskolų gavėjai, 2016 m. vėlavę mokėti įmokas, sudarė 10,9 proc. visų namų ūkių, turinčių atitinkamos rūšies įsipareigojimų. Mažiausia pradelstų mokėjimų (vertinant pagal paskolų skaičių) dalis buvo tarp namų ūkių, turinčių hipotekos paskolas, – 6,1 proc. Ši dalis nuosaikiai mažėja nuo 2012 m., kai sudarė 7,7 proc. Imant visas paskolų rūšis, iš viso 2016 m. buvo vėluojama grąžinti 0,8 proc. punkto paskolų daugiau nei prieš metus, t. y. 9,8 proc. (vertinant pagal paskolų skaičių).

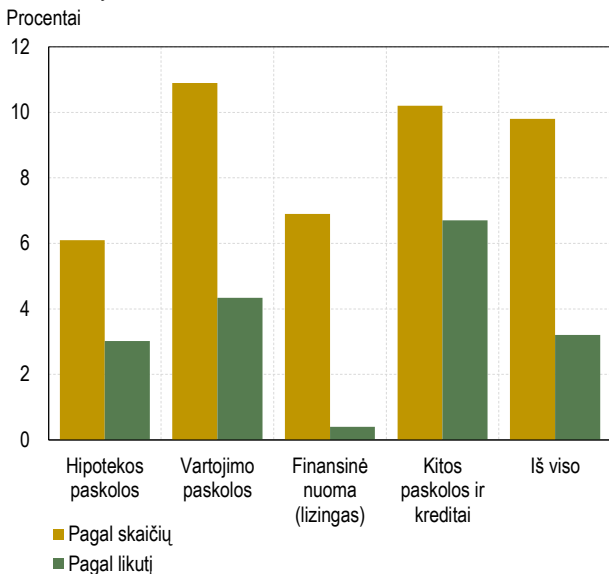
Pagal 2016 m. suteiktų paskolų vertę didžiausią dalį sudarė 25–34 m. paskolų gavėjai

Namų ūkių paskolų skaičiaus ir vertės (2016 m. pabaigoje) bei 2016 m. suteiktų naujų paskolų vertės pasiskirstymas pagal vidutinį suaugusių namų ūkio narių amžių

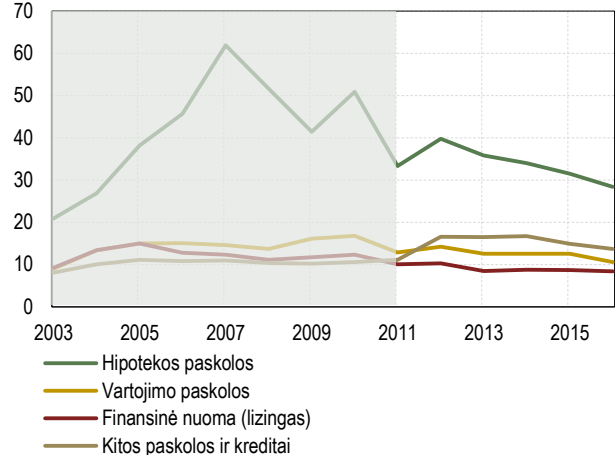
Pagal skaičių dažniausiai vėluojama mokėti vartojimo paskolų įmokas

Paskolų, už kurias vėluota mokėti įmokas, skaičiaus ir likučio vidutinės metinės dalys 2016 m.

Paskolų grąžinimui namų ūkiai skyrė vis mažesnę dalį savo pajamų

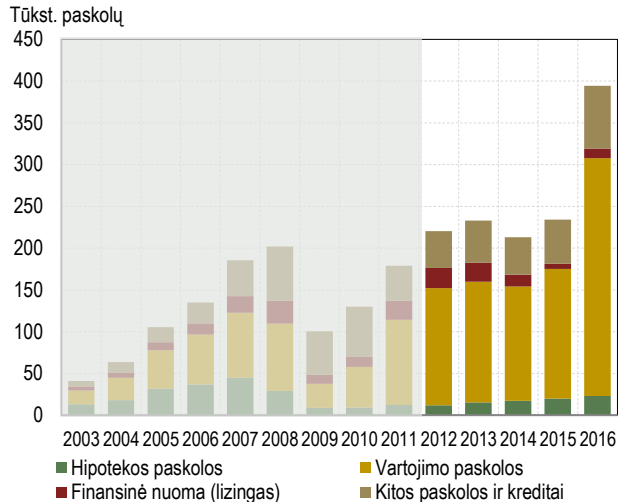
Namų ūkių pajamų dalis, skiriama nurodytos rūšies paskoloms grąžinti

Pastaba: skirtingame fone esančių laikotarpių duomenys nepalyginami dėl metodinių pasikeitimų, o 2011 ir 2012 m. duomenys turi būti lyginami su atsarga (žr. Metodikos pastabos).

Suteiktų naujų hipotekos paskolų skaičius 2016 m. ūgtelėjo 14 proc.

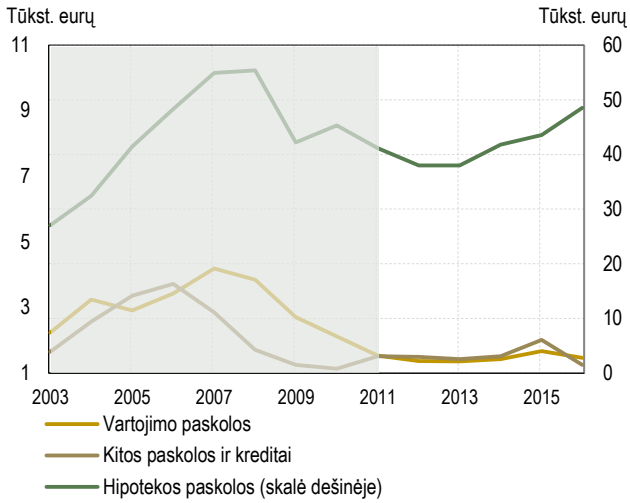
Per metus suteiktų paskolų skaičius pagal paskolos rūšį

Pastaba: skirtingame fone esančių laikotarpių duomenys nepalyginami dėl metodinių pasikeitimų, o 2011 ir 2012 m. bei 2015 ir 2016 m. duomenys turi būti lyginami su atsarga (žr. Metodikos pastabos).

Sparčiai augo naujų finansinės nuomos (lizingo) ir hipotekos paskolų pradinė suma

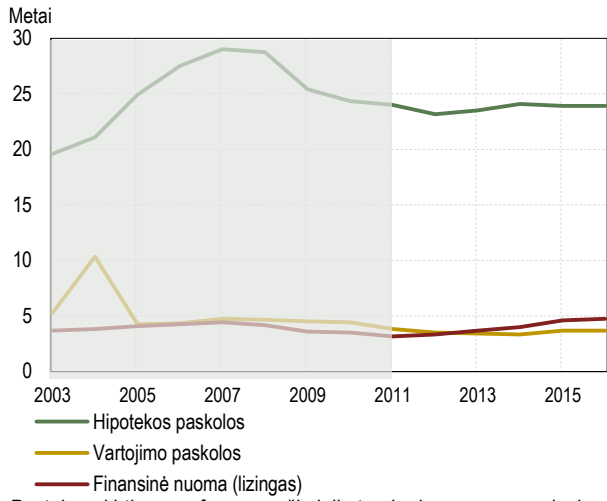
Per metus suteiktų paskolų vidutinis dydis

Pastaba: skirtingame fone esančių laikotarpių duomenys nepalyginami dėl metodinių pasikeitimų, o 2011 ir 2012 m. duomenys turi būti lyginami su atsarga (žr. Metodikos pastabos).

Naujų hipotekos ir vartojimo paskolų vidutinė trukmė beveik nesikeitė

Vidutinis svertinis suteiktų naujų paskolų gražinimo laikotarpis

Pastaba: skirtingame fone esančių laikotarpių duomenys nepalyginami dėl metodinių pasikeitimų, o 2011 ir 2012 m. duomenys turi būti lyginami su atsarga (žr. Metodikos pastabos).